

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
katedra pedagogiky a psychologie

Školní zahrady

(Prostor a skladba zahrady mateřské školy na panelovém sídlišti)

bakalářská práce

Marie Toncarová

vedoucí bakalářské práce
Ing. Lenka Smržová

České Budějovice

2009

Děkuji vedoucí bakalářské práce Ing. Lence Smržové za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně a veškerou literaturu jsem uvedla v seznamu použité a citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných ... fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

.....

Anotace

Tato bakalářská práce „Školní zahrady“ je zaměřena na problematiku vhodného vybavení školních zahrad pro děti předškolního věku. Vystihuje potřebu a důležitost školních zahrad, jak pro děti, tak i pro okolí lidí, kteří bydlí v její blízkosti. Je zde uvedeno naplňování Rámcově vzdělávacího programu při pobytu venku. V praktické části je využita dotazníková metoda pro sestavení návrhu ideální zahrady.

Annotation

This thesis "Space and Disposition of the Nursery School Garden at Housing Estate" is mainly focused on issues related to suitable equipment and disposition of nursery school gardens. It describes the needs and importance of the school gardens for both, children and people living in a vicinity. There is also the topic of the fulfillment of the General outdoor educational program in this text. In the practical part of this work there is used a questionnaire to draft out an ideal garden.

Obsah :

I.	Úvod.....	6
II.	Teoretická část.....	7
1.	Význam zahrad.....	8
1.1	Fyzické potřeby.....	10
1.2	Psychické potřeby.....	12
1.3	Ekologická výchova.....	14
2.	Zahrada jako životní prostředí.....	15
2.1	Historie zahrad.....	17
3.	Terén pro zahradu.....	18
3.1	Zahrada jako staveniště.....	19
3.2	Vodní plochy.....	19
3.3	Půda a kameny.....	20
4.	Zahradní prvky.....	21
4.1	Další prvky.....	25
4.2	Kompost.....	26
4.3	Péče o ptactvo.....	26
4.4	Studie řešení zahrad u školských zařízení.....	27
5.	Poděkování.....	28
III.	Praktická část.....	30
1.	Cíl a použitá metoda.....	31
1.1	Stanovení hypotéz, domněnek.....	31
1.2	Popis použité metody.....	32
1.3	Ilustrace.....	33
2.	Výzkumná část, vyhodnocení dotazníku.....	37
2.1	Závěry výzkumu.....	47
IV.	Závěr.....	48
V.	Seznam použité a citované literatury.....	50
VI.	Přílohy.....	51

I. Úvodem

Obečně většina lidí v rámci péče o svou osobu a osobu dítěte se tradičně věnuje zdraví tělesnému. Zapomínáme ale, že zdraví kromě složky fyzické má složku duševní, duchovní i sociální, které jsou pro konečný pocit zdraví a spokojenosti stejně důležité. K tomu, abychom se cítili zdravě, nestačí jen nemít teplotu, kašel, rýmu, ale také být vnitřně vyrovnaný a mít dobré vztahy s okolím sociálním a také s životním prostředím.

Výchova ke zdraví proto znamená i výchovu k ekologickému myšlení a hlavně chování. Proto je důležité, aby tato výchova začala už v předškolním věku. Platí, že návyky, které si v mládí osvojí, pak z větší části aplikuje po celý zbytek života. Pak se i bude chovat zdravěji nejen ke svému tělu, ale i ke společnosti a přírodě.

A právě funkčně, bezpečně a vyváženě vybavená školní zahrada je tím nejlepším prostředkem a předpokladem k tomuto osvojení správného životního stylu.

Protože děti ke svému životu nepotřebují tolik drahé hračky, televize, počítače, ale přírodu, která je pro všechny děti tou nejkrásnější hernou.

II. Teoretická část

1. VÝZNAM ZAHRAD

Pro budování a vytváření citu pro naši planetu není žádné místo na světě důležitější než místo, kde dítě vyrůstá.

Dítě, které mělo příležitost poznávat přírodu ve svém okolí, dítě, které mělo „své místo“, naučí se milovat nejen toto konkrétní místo, ale později i jiná místa, bude sympatizovat s jejich problémy a bude lépe rozumět i problémům globálním. Všichni učitelé, rodiče i prarodiče by si měli uvědomit, že to, co dítě pozná a prožije v místě, kde vyrůstá, si ponese životem jako poklad. Úlohou rodičů a učitelů je obklopit děti hezkým prostředím, umožnit jim rozvíjet zvědavost. Zahrada jako přírodní místo poskytuje dostatečný prostor a podněty ke zkoumání a zároveň bezpečí. Je oplocená, dítě se na zahradě nemůže ztratit, nemůže se zde setkat s neznámými lidmi jako ve volné přírodě. Proto se zahrada stala prvním místem zkoumání mnoha budoucích přírodovědců.

Ekologická (environmentální) výchova – pojem přeložený z anglického „Environmental Education“, by měla u dětí vytvářet základní hygienické a sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí, probouzet citový vztah k přírodě, k výtvorům lidské práce i k lidem samotným a poskytnout základní poznatky o správném a nesprávném vztahu a chování člověka k životnímu prostředí.

Prvky ekologické výchovy musí prolínat celým výchovným působením. Mají rozvíjet vyjadřovací dovednosti a schopnosti ve vztahu k prostředí, utvářet hygienické návyky. Rozvíjet citové vztahy k přírodě a jejímu estetickému vnímání. Získávat konkrétní poznatky o přírodě a jejích částech. Důležité je vytváření dovedností a návyků v udržování čistoty, v ošetřování rostlin a úpravě okolního prostředí.

K naplnění těchto výchovných úkolů je třeba vytvářet dostatek podnětů při hře, prvotní práce i učení, vycházejících z poznávání a hodnocení přírody. Podněty připravujeme pomocí vhodných metod, postupů a forem práce. Základem je hra, která se promítá do všech výchovných činností a jejíž pomocí dítě získává prvotní vědomosti a znalosti o životě lidí, jejich práci, vzájemných vztazích a vztahu k přírodě.

K nejcennějším metodám, jimiž se děti seznamují s okolní přírodou, náleží přímé pozorování rostlin a zvířat při vycházkách v zahradě, na louce, v lese, u potoka. Děti zde přicházejí do bezprostředního styku s okolní přírodou, zjišťují její vlastnosti svými smysly, svou pracovní zkušeností. Mezi další metody patří pozorování a práce v koutku živé přírody s rostlinami a zvířaty. Zvláštní význam má styk dětí se zvířaty, který ovlivňuje jejich citlivost, a ta se projevuje i v mezilidských vztazích. Důležitá je správná volba učebních pomůcek – pohádky, říkadla, obrázky, filmy určené ke sledování. Stavebnice, modely, hračky používané při hrách. Nářadí a pomůcky určené k pracovním činnostem, kresbě a modelování.

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární podvědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí.

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního podvědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- poznávání jiných kultur
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí

1.1 FYZICKÉ POTŘEBY

Pohyb je prostředkem seznamování se s prostředím, prvním učením, jak ovládnout své tělo, jak si poradit se svým okolím a tím nabýt potřebné zkušenosti.

Jedna ze základních potřeb předškolního dítěte a tím i důležitým prostředkem dětského objevování světa je právě pohyb.

Do tří let zvládne dítě základní pohybové dovednosti v nejjednodušší úrovni: dokáže chodit, běhat, lézt, lézt i na překážky, odrazit se a „skočit“, měnit polohy těla, manipulovat s předměty a házet.

Úroveň pohybových dovedností souvisí s možnostmi provádět je a prochází různými vývojovými podobami. Například tříleté dítě při běhu běží kratšími kroky a nohy klade v širší stopě, protože mu chybí jistota v rovnováze na jedné noze. K rovnováze si pomáhá také pažemi, takže se nepohybují v souhře s nohama. Dítě se nestačí při běhu rozhlížet, proto často zakopne, nebo hrozí srážky s ostatními dětmi. Reakce na pokyny je pomalá, pravidla her musí být jednoduchá. Pokud nemá dítě dostatek příležitostí k pohybu a nejsou mu poskytovány přiměřené náměty, není-li vedeno ke kontrole svých pohybů, může se v jeho základní pohybové výbavě objevit celá řada nevhodných návyků a špatných stereotypů, které přinášejí také ortopedické potíže.

Pohybové činnosti a možnost tělesného zatěžování souvisí s tělesným vývojem. Po celé období dětství nejsou kosti osifikovány, proto není vhodné děti zatěžovat jednostranně nebo nošením těžších břemen. Pokud to děti nedělají samy, nenutíme je provádět visy a vzpory prosté. Naopak visy a vzpory smíšené (s oporou také o nohy) jsou velmi prospěšné pro posílení svalstva paží a trupu (lezení, přelézání, přechod po dvojitém laně

aj.), proto jsou prolézačky nezbytnou součástí vybavení mateřských škol. Svaly mají vyšší obsah vody (než u dospělého) a nejsou ještě uzpůsobené pro speciální rozvíjení síly (trénink síly). Sílu, která je nutná pro ovládání těla, zvyšujeme přirozenými pohyby celého těla a jeho částí, dynamickými pohyby, nikoli staticky.

Srdce a plíce mají menší objem a na zátěž ihned reagují výrazným zrychlením srdeční a dechové frekvence. Neznamená to však, že děti nejsou schopné být více zatěžovány. Naopak jejich schopnost vyrovnat se i s dlouhodobějším zatížením je, jak víme ze sledování spontánní aktivity i z řízených činností, velmi vysoká. Při spontánní aktivitě se děti dlouhodobě pohybují v intenzitě nejméně nad 130 tepů za minutu, častěji i mezi 150 a 180 tepy za minutu. I při některých řízených aktivitách s tímto záměrem dosahují děti dlouhodobě tak vysokých hodnot srdeční frekvence. Současný způsob života však omezuje spontánní nároky dětského organismu a tím oslabuje funkci vnitřních orgánů. Podle lékařů a fyziologů je prevence civilizačních onemocnění srdce a cév otázkou již předškolního věku, kde by dítě mělo mít možnost pohybovat se dostatečně dlouho a intenzivně, případně by mělo být k takovému charakteru pohybu podněcováno. Pokud je dítě výrazně omezováno a navyká na pasivní způsob života, jeho reakce na zátěž je již v tomto věku zřetelně horší než u dětí s lepším pohybovým režimem.

Při pohybových činnostech je třeba pamatovat na přiměřené oblečení – odkládat svetry a naopak včas děti obléknout, otevírat a zavírat okna, protože termoregulace u dětí je ještě nízká, rychle se zahřívají a snadno mohou prochladnout. Podobně je nutné pamatovat na dostatečný přísun tekutin.

Ke konci předškolního období projdou děti výraznou tělesnou změnou. Mění se jejich proporce, poměr hlavy a těla, prodlouží se končetiny, břicho není už tak kulaté a vypouklé. V tomto období také výrazně dozrává centrální nervová soustava a je schopná řídit pohyb mnohem přesněji. Vytvářejí se proto velmi dobré předpoklady pro učení a zvládnutí celé řady pohybových dovedností – pro orientaci v tělním schématu, pro pravolevou orientaci, orientaci v prostoru, koordinaci pohybů končetin a trupu, jejich uvědomělé ovládání. Dítě zvládne jízdu na kole, na lyžích, lépe zvládá manipulaci s předměty, s míčem, dokáže předmět ovládat pomocí jiného – míček raketou, puk hokejkou... Přichází „zlatý věk motoriky“ a učení vůbec.

Už v předškolním věku je proto třeba dbát na to, aby v rámci vzdělávání na děti nebyly kladeny jen nároky intelektuální a psychické, ale aby byly dostatečně rozvíjeny také dovednosti sociální a komunikační a respektovány potřeby tělesné.

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- uvědomění si vlastního těla
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí
- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu

1.2 PSYCHICKÉ POTŘEBY

Prostředí ovlivňuje psychický vývoj individuálně specifickým způsobem, který závisí jak na kvalitě, intenzitě a době působení tohoto prostředí, tak na dědičných předpokladech, které jsou jím stimulovány.

Vývoj psychických vlastností lze do určité míry ovlivňovat. Každý jedinec je spoluvytvářen prostředím, v němž žije. Aby v něm mohl uspokojivě existovat, musí se mu přizpůsobit a akceptovat jeho požadavky, případně se může pokusit je změnit, aby lépe vyhovovalo jeho potřebám. Pro rozvoj psychických vlastností jsou nejvýznamnější sociokulturní vlivy. Představují soubor podnětů, které obvykle působí v rámci sociální interakce. Jde o tzv. proces socializace, rozvíjející takové vlastnosti a kompetence, které umožňují postupnou integraci jedince do určité společnosti, do určitého prostředí.

Socializační činitelé

1. Obecné sociokulturní vlivy působí na všechny členy dané společnosti. Jejich prostřednictvím si všichni její příslušníci osvojí obdobné normy, hodnoty, způsoby uvažování a chování, které je vyžadovány a pozitivně hodnoceny. K. Balcar (1983) je interpretuje jako zásobu již předem připravených řešení určitých problémů. V rámci společného sdílení určitého řádu je možné i lepší vzájemné porozumění a anticipace chování ostatních lidí, kteří do této společnosti patří. Vzhledem k působení těchto faktorů jsou si příslušníci dané skupiny do určité míry podobní.
2. Větší sociální skupiny či vrstva, ke které jedinec náleží, mu obecné sociokulturní vlivy určitým způsobem zprostředkovává a interpretuje. Například tím, že některé pro ni mají větší hodnotu než jiné nebo k nim zaujímá specifický postoj. V tomto směru jde spíše o varianty obecného sociokulturního vzorce. Jsou zřejmé v určitém etniku, sociální vrstvě apod. Jejich působení je zprostředkováno malými sociálními skupinami (především rodinou) nebo institucemi a jejich psanými pravidly, případně působením médií apod.
3. Malá sociální skupina je vymezena přímým kontaktem a osobním významem všech svých členů, svou strukturovaností a přesným vymezením všech rolí. Člověk se do ní dostává různým způsobem, výběrově (např. do party, sportovního klubu, kolektivu v mateřské škole) i nevýběrově (např. tím, že se do ní rodí). Nejvýznamnější sociální skupinou, fungující jako primární socializační činitel, je rodina.

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.

1.3 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA

„Samotné chápání a vymezení pojmu „ekologická výchova“ je velmi různorodé. Ve způsobech rozumění tomuto pojmu se však dají vysledovat dvě základní tendence rozlišené důrazem na jedno z obou slov pojmu ekologická výchova. Je-li položen důraz na slovo „výchova“, pak se ekologickou výchovou nejobecněji rozumí působení ke změně myšlení, hodnotové orientace a chování jednotlivců i skupin společnosti vedoucí k odpovědnému vztahu k přírodě a šetrnému nakládání s přírodními zdroji. Je-li kladen větší důraz na slovo „ekologická“, je ekologickou výchovou rozuměna teoretická nebo i praktická výuka biologických disciplín a šíření znalostí z této oblasti přírodních věd. Většina rozšířených představ a užívaných definic se pohybuje v poli mezi těmito dvěma krajnostmi.“ (2:36)

Cílem ekologicko výchovného působení je člověk nejen ekologicky gramotný, ale i aktivně projevující své nesobecké občanské postoje ve prospěch přírody a přirozenějších způsobů lidského pobývání na Zemi, člověk, který je schopen „bohatého života skromnými prostředky“ (2:45) a má přirozený cit či smysl pro jednání v souladu s ekologickou etikou. Smyslem takto pojímané ekologické výchovy je usilovat o zřetelný posun sociálních norem ve prospěch udržitelnějších způsobů života.

Jednou ze základních snah ekologické výchovy je tedy vzbuzovat poptávku po méně konzumních, duchovnějších a také radostnějších způsobech života. Jinak řečeno: střídmejší životní styl může být důsledkem bohatějšího a pestřejšího duchovního naplnění života včetně smysluplnějších a tvořivějších způsobů trávení volného času. „Omezení lidských hmotných tužeb nemusí být spojeno s ochuzením lidské existence, že naopak uprazdňuje místo pro potřeby cennější a koneckonců i perspektivnější a

radostnější. Nebo raději naopak – že nalezení hlubších radostí nároky člověka na hmotnou spotřebu vytěšňuje“. (2:62)

V nejširším slova smyslu lze ekologickou výchovu popsat jako veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především:

- zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody i společnosti, za místo, ve kterém žijí a které je jim domovem, za smysluplné využívání místních zdrojů
- rozvíjet citlivost, vstřícnost a tvořivost lidí k řešení problémů péče o přírodu i problémů lidské společnosti
- utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života

K důležitým prostředkům, které pozvolna probouzejí přirozenou dětskou zvědavost a rostoucí poptávku po dovednostech a životním stylu šetrnějším k přírodě, patří cílevědomá snaha učitelů o vytváření příjemného prostředí a vlídné, tvořivé atmosféry, ve které se veškerá výuka uskutečňuje. Mělo by být přirozenou učitelskou tížádností, aby právě do jejich školy chodily děti rády. Je pravda, že péče o koutky živé přírody v interiéru školy je náročná. K utváření kladného vztahu dětí k živým tvorům však významnou měrou přispívá, dokáže-li se o rostliny a živočichy pravidelně starat sami. Vědomá starostlivost o živé tvory nepochybně rozvíjí a upevňuje chápání souvislostí mezi péčí a prospíváním.

2. ZAHRADA JAKO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Důležitým prvkem utváření ekologické gramotnosti je rovněž formování „ekologického svědomí“, které člověku brání v neuvážených skutcích poškozujících životní prostředí nebo jej vybízí k aktivnímu vystupování ve prospěch přírody. Nemáme zde na mysli poměrně pohodlné podepisování internetové petice proti drancování tropických deštných lesů, ale spíše jasně projevový občanský postoj, který může mít pro aktéra i značně konfliktní důsledky – i aktivní ochrana vzrostlého stromořadí za vsí může vyžadovat nebojácnost a vůli věnovat dořešení problému vlastní čas i energii. Ekologické svědomí nám velí bojovat s lhostejností i s vlastní pohodlností třeba i tím,

že se nebudeme zříkat práva na informace o životním prostředí (ve smyslu zákona č. 123/98 Sb.), budeme se jich na úřadech trpělivě dožadovat a učit se s nimi efektivně nakládat ve prospěch životního prostředí.

Program ozdravení prostředí České republiky (tzv. Duhový program) zpracovaný Ministerstvem životního prostředí v roce 1991 uvádí mj. osm zásad směřujících k žádoucím změnám životního stylu :

- zásadu skutečné účinnosti (co nejvyšší využívání obnovitelných zdrojů, účinné technologie předcházející vzniku zbytečných odpadů apod.),
- zásadu rozumné spotřeby (výrobky neškodící zdraví ani přírodě),
- zásadu opatrnosti (účinky zásahů do prostředí nikdy nelze předvídat v plném rozsahu),
- zásadu zdrženlivosti (dobrovolné sebeomezení materiální spotřeby je na místě),
- zásadu vlastní odpovědnosti (svoboda skladování vyhořelého jaderného paliva),
- zásadu ohledu k jiným lidem (důsledky zdánlivě neškodných postupů – vývoz nebezpečných odpadů, skladování vyhořelého jaderného paliva)
- zásadu úcty k životu (tedy nejen k životu lidskému)
- zásadu občanství planety Země (odpovědnost jedince za obec i planetu)

Podle amerického pedagoga Mike Weibachera je nejdůležitější informací, kterou by děti měly vědět o Zemi, skutečnost, že „Země bude neustále existovat, život na Zemi bude stále a mezi živými organismy budou existovat ekologické vazby. Namísto toho, abychom děti učili oceňovat krásu života, jim říkáme, aby truchlily nad jeho ztrátou... Používat strach jako motivaci dětí k péči o životní prostředí je zásadní chyba, která se vrátí jako bumerang... Vytvořit v našich dětech hluboce zakořeněné základy ekologické etiky se zdá nejdůležitějším krokem k řešení. Ale je jasné, že tato etika nemůže vzniknout v atmosféře strachu. Tím, že se soustředíme na negativní, bereme dětem to nejcennější, co mají – dětství. Měli bychom je podněcovat k činnosti informacemi, které povznášejí duši. Místo toho je ubíjíme informacemi vzbuzující strach.“

(4:20)

2.1 HISTORIE ZAHRAD

Lidé mají se učit, pokud nejvíce možno, ne nabývati rozumu z knih, nýbrž z nebe, země, dubů a buků, tj. znáti a zkoumati věci samy a ne pouze cizí pozorování a doklady o věcech.

J.A.Komenský

Není nikterak náhodné, že pojednání o historii školních zahrad je otevřeno citátem J.A.Komenského (1592-1670). Celé generace učitelů – a především v 19.století, kdy se obsahově i organizačně na našem území konstituoval školský systém – vycházely z jeho poznatků a myšlenek. Ve své pedagogické činnosti pak na Komenského myšlenky čeští učitelé zcela programově navazovali.

Této skutečnosti pak plně odpovídalo, že i školy tehdejší doby měly přirozeně pozitivní vztah k přírodě a že školní výuka rozhodně nebyla uzavřena pouze do těsných a často přeplněných školních místností, ale do značné míry se realizovala formou věcného učení venku, v okolní přírodě.

Skutečnost, že si Komenský přírody a přirozených přírodních běhů nejen vážil, ale také je plně respektoval, můžeme doložit myšlenkami, které vtělil do svého největšího pedagogického spisu – do Velké didaktiky. A opět se můžeme opřít o jeho slova : „*Následujeme-li přírody jako vůdkyně, nikdy neupadneme na scestí.*“ Ta posílil ještě konstatováním : „*Pod vedením přírody nelze nikterak zablouditi.*“

Pro učitele a jejich práci přitom bylo velmi přínosné, poučné a inspirativní, že Komenský kladl zcela mimořádný důraz na skutečnost, že příroda vždy „*dbá vhodného času*“, a proto i zahradník musí „*vše konati v pravý čas*“. Nesází tedy v zimě, nýbrž z jara.

3. TERÉN PRO ZAHRADU

V malém prostorovém měřítku zahrady lze experimentovat s tvary terénu tak, abychom je přizpůsobili našemu účelu – vytvoření rozmanitých stanovišť, ideálního prostředí pro hru, prožitek a učení. Zemina nasypaná do nevelkých kopců a valů, ale i jednoduché terasy lákají ke skákání, šplhání, klouzání a válení se. Poskytují úkryt a vytváření zákoutí. Na obratnost dětí klade zahrada s různými výškovými úrovněmi větší nároky než rovná louka. Výška náspů by měla být vždycky ve správném poměru k velikosti zahrady. Ve většině zahrad stačí val nebo kopeček ve výši jednoho metru. V malých zahradách je už i to příliš.

Při vrstvení kopce odebereme nejprve horní, drahocennou vrstvu půdy a uložíme ji odděleně od neúrodné spodiny. Po vytvoření kopce ji opět nasypeme nahoru. Totéž platí i při kopání terénní prohlubně. Ozelenění můžeme nechat přírodě : postupně tak vzniká hustá vegetace mladých rostlin, která je pro děti obzvláště zajímavým polem jejich činnosti. Anebo zasejeme louku a osázíme část kopce keři bobulovin nebo jinými dřevinami nižšího vzrůstu.

Keře nemusí být vždycky jeden za druhým jako podle pravítka. Pokud jsou v pásu křoví výklenku v podobě menších a větších skupin keřů, mohou si zde děti hrát na schovávanou a budovat jedinečné skrýše.

Jako každá krajina má i zahrada svůj ráz. Přírodní zahrada se svým rázem odlišuje od klasických zahrad užitkových i okrasných, ve kterých přírodu mnohem více spoutáváme do uměle vytvořených vzorců. Při zakládání záhonů pro pěstování zeleniny, bylinek a okrasných rostlin volíme spíše zaoblené tvary. Klasické obdélníky, čtverce nebo trojúhelníky jsou praktické, v přírodní zahradě však působí většinou rušivě a nepatřičně. Se zaoblenými tvary získáme lepší estetický dojem, zbavíme se jednotvárné strohosti, která nekoresponduje se světem dětí. Můžeme ji nahradit zajímavými tvary , které se mohou dětem líbit, případně si děti mohou tvary samy navrhnout. Využijeme tvarů, které jsou pro zahradu nebo místo v ní symbolické.

3.1 ZAHRADA JAKO STAVENIŠTĚ

Při budování zahrady kolem školky nebo školy musíme mít trvale na paměti, že zahrada je tu pro děti. Má se stát prostorem pro realizaci dětských potřeb. Z toho důvodu rezignujeme na strohý pořádek a cíleně vytváříme dětem příležitosti k tvoření. Nestaráme se přespříliš o to, zda jsou děti špinavé – spíše trváme na tom, aby měly své zahradní oblečení. V příhodné části zahrady vymezíme „stavební zónu“, kde se děti mohou vydovádet s hlínou, pískem, šterkem a dalšími materiály:

- písková jáma
(obehnaná pískoviště jsou často příliš malá a nezajímavá, větší pískové jámy o ploše 10 – 20 m jsou velmi lákavé i pro školáky, malí stavitelé tu mohou kopat kanály, tunely, jeskyně, stavět hrady a při hře si osvojovat konstruktivní znalosti)
- šterkoviště
(připojené k pískovišti, možnost obzvláště nápaditě se vyřadit)
- bahniště
(kopání kanálů a jam, kdy se dají vytáhnout na denní světlo žížaly, broučky, zvláštní kameny a kořeny)

3.2 VODNÍ PLOCHY

Vybudujeme si na zahradě jezírko, brouzdaliště, stružku... podle našich podmínek. Hra s vodou děti neuvěřitelně fascinuje. Vzpomeňme si na vlastní dětství – ty nejkrásnější vzpomínky na naše hry se často točí kolem vody. Stavění hráze, stříkání vodou, brouzdání se nebo plavání.

- fontána, brouzdaliště, stružka
(pro vodní hrátky postačí fontána s pumpou, kád' s dešťovou vodou, staré kamenné napajedlo, zahradní hadice nebo vydlážděná stružka,

brouzdaliště vlastní výroby může vypadat hezky, část okraje s obloženého plochými kameny se dá osázet odolnými rostlinami)

- mokřadní biotop, tůňka

(jezířka a tůňky se stávají útočištěm a lákadlem řady drobných organismů, tady je na prvním místě zážitek z „divoké“ přírody a klidného pozorování)

- jezírko

(oblíbeným místem k pozorování života vodního hmyzu je jezírko, v průzračné vodě je možné pouhým okem pozorovat čilý život, ten, kdo chce vidět ještě více, použije síťku, v okolí jezírka je nutné zachovat širší pobřežní zónu pro rozmanité pobřežní rostliny, obojživelníky a hmyz)

3.3 PŮDA A KAMENY

- suchá zídka

(pro její zbudování však nejlépe využijeme ploché kameny, skládáme je tak, aby zídka byla stabilní, vznikají chodbičky a průduchy, kde se hojně vyskytují ještěrky, pro většinu rostlin je suchá zídka nehostinným prostředím, ale pro rozchodníky, netřesky nebo tařice ideální)

- vřesoviště

(ekosystém pojmenovaný podle vřesu obecného, zajímavý kontrast k zeleninovým záhonům, hodí se i další keříky – borůvky, brusinky, kručinka, traviny – smilka, kostřava ovčí, bylinky – kociánek dvoudomý, violka psí, prha arnika...)

4. ZAHRADNÍ PRVKY

„Tak jako každý živočich má v zahradě své hnízdo, doupě skryš, i děti touží po vlastním teritoriu, anebo království, ve kterém si mohou hrát na všelijaká dobrodružství. Pokud děti najdou v zahradě klidný kout, do kterého mohou zalézt, většinou velice rády zmizí z dohledu dospělých. Jenom v chráněném koutku dokážou děti zapomenout na celý svět a věnovat se svým vlastním nápadům.“ (7:11)

- vrbové chýše a tunely

(dobře se hodí pruty z keřových vrb – vrba červenice, vrba trojmužná, vrba košařská, vrba bílá; k vyplétání se většinou nejlépe hodí jednoleté, dvouleté rovné pruty; měly by se nacházet někde v koutě, protože teprve ve spojení s bujným křovím vytvářejí atraktivní útočiště)

- jeskyně v křoví

(houštinový domek je levnou, nenáročnou a přírodní variantou; potřebujeme asi 30 keřů pro vnitřní prostor o průměru 2 m)

- dutý kmen

(ležící velký kmen, nejlépe dutý nebo snadno vydlabatelný, kterým mohou děti prolézat; ve stáří měkké dřeviny – topoly a vrby; důležité postavit na rovné a odolné podstavce)

- šplhací strom

(oblíbeným místem na hraní; ideální strom má rozložitě nízko na kmeni posazené větve, na které se dá ze země dosáhnout; další variantou jsou ovocné stromy – jabloně, kaštanovníky a mladší třešně nebo okrasné stromy - buk, habr, bříza, líska, javor a červeně rostoucí jírovec)

- položené stromy k lezení a špalky

(pěkným strukturním prvkem; výzvou k udržování rovnováhy, skákání dolů i šplhání nahoru, sedění i schovávání; špalky blízko sebe jsou vhodné k přeskokům...)

- houpačky a lana

(zavěšeno na silné rozložitě větvi, která je chráněna před přílišným opotřebením gumou; nutná kontrola větve i uzlu; vhodná jsou také lana napnutá od jednoho stromu ke druhému a nad ním druhé, které jsou určeny ke stání i chůzi)

- pohyblivé stanoviště

(pomocí všemožného materiálu se dá zřídit proměňující pohyblivé stanoviště – pneumatiky, ohoblovaná prkna všech délek, basy od nápojů, pevné umělohmotné trubky, kulatina...)

*„Budujeme zahradu příjemnou a poutavou na pohled, zahradu v níž je na co se dívat. Zahradu, ve které je čemu naslouchat, co ochutnat, k čemu přivonět. Zahradu příjemnou na dotek, ve které můžeme nahmatat, uchopit různorodý přírodní svět.“
(7:14)*

- smyslový chodníček

(pro děti je velice zajímavý, skládá se z několika úseků, vyložených různými přírodními materiály; děti jdou bosé po mechu i po kamenech, po trávě, kůře jehličí; těm statečnějším je možné zavázat oči šátkem a naopak ti menší mohou jít „po čtyřech“; povídáme si o vlastnostech povrchů a o jejich prožitcích z takového „cestování“)

4.1 DALŠÍ PRVKY

- dřevěný altán

(velikostí slouží pro všechny děti k usazení, sezení je z jednoduchých dřevěných laviček a stolu)

- pařezová sedátka

(na otevřeném místě uprostřed trávníku se vyjímají dobře a slouží nejenom k sezení, ale i k hrám)

4.2 KOMPOST

Každým rokem se v zahradě vytvoří velké množství organické hmoty. Posečená tráva, rostliny vytrhané ze záhonů, listí stromů a keřů, větvičky, odpad z kuchyně – to vše můžeme v kompostu nechat přeměnit na úrodnou půdu. Děti získají zkušenost z koloběhu života v přírodě. V období růstu pozorují, jak rostliny tvoří živou hmotu, která později odumírá.

Dětem můžeme přeměnu organické hmoty v kompostu představit jako tajemství, malý zázrak. Vždyť svět drobných živočichů a mikroorganismů, kteří na něm pracují, probouzí fantazii a můžeme jej vnímat jako pohádkový. Větší půdní živočichy, jako žížaly a stínky, v kompostové hromadě určitě spatříme. V zimě poskytne kompost příbytek k přezimování ježků, žábám a dalším živočichům.

4.3 PÉČE O PTACTVO

Ptáci uvítají, najdou-li na zahradě nějaké hustší keře, kde by mohli zahnízdít. Do keřů můžeme umístit vhodné podložky pro hnízda nebo můžeme místo k zahnízdění vytvořit svázáním větvíček. Na vyšší stromy můžeme pověsit budky pro sýkorky.

Budeme-li do okrasné zahrady sázet keře, pak opět zvolíme maximální druhovou pestrost, nezapomeneme na bobulnaté keře, které v zimě poslouží ptákům i jako zdroj potravy. Čím pestřejší je druhové zastoupení křovin, tím bohatší je druhové a početní zastoupení ptactva. Přístřeší mohou ptákům poskytnout i stromy jako smrky, borovice nebo tis.

4.4 STUDIE ŘEŠENÍ ZAHRAD U ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Okolí jakéhokoli školského zařízení by mělo příjemně působit, podněcovat k zájmu o přírodu a směřovat výuku i do venkovních prostor. Je třeba, aby se na projektu k vyřešení zahrady u školského zařízení podíleli odborníci z oblasti zahradní architektury i zkušení pedagogové. K získání financí pro vytvoření či rekonstrukci školních zahrad či sportovišť je možné podat žádost o grant příslušnému krajskému úřadu

Při řešení těchto prostor je třeba dodržovat následující zásady:

- nutnost řešení ve spolupráci s učiteli, případně dětmi a jejich rodiči
- otázky začlenění a volby typů herních prvků a dalších prvků pro trávení volného času
- maximalizace naučné funkce v kontextu navržených úprav zeleně
- spojení učebních osnov s venkovními prvky
- tvorba ploch pro různé sportovní a pohybové aktivity
- zajištění spolupráce na získání dotačních titulů, příprava podkladů pro žádosti o dotace

5. PODĚKOVÁNÍ

Učila nás normálně žít

Zajímavě působí vyprávění Davida Šorma, který laskavě vypráví o paní Květoslavě Burešové, jedné z pedagožek, která v oblasti ekologické výchovy působila celý svůj život. Do střediska ekologické výchovy Chaloupky se dodnes sjíždějí děti i studenti z celé republiky a o velkém zájmu o pobyt v tomto prostředí hovoří především to, že pobyty pro třídní kolektivy jsou zamluvené na několik let dopředu.

David Šorm

Dne 20. července zemřela po krátké těžké nemoci Mgr. Květoslava Burešová ve věku 75 let. Pedagožka, která se v oblasti praktické ekologické výchovy angažovala celý svůj produktivní život. Vzácná žena, která za výsledky svého úsilí získala mnoho vážnosti a ocenění. Myslím, že mezi evangelíky nebyla tolik známa. Ekologové, učitelé a žáci zase často netušili, že byla evangelickou křesťankou. Pocházela z širokého „klanu Šilarů“ od Horní Čermné, ke kterým se ráda hlásila. Možná i to patří k „evangelickému stříbru“, o kterém v poslední době čítáváme. Že v určité oblasti nadaní a odhodlaní lidé se pustí se vši vervou do svého poslání. Ač berou sílu a odvahu z víry, jsou vděční za společenství křesťanů, kteří budují sbor v jejich blízkosti, sami do sboru chodí především čerpat, aby mohli dávat jinde. Nejvíce a nejdéle „dávala“ Květa v Kněžicích na Třebíčsku, kde se svým manželem Vladimírem, lesníkem, původně bydleli. Tam také založili možná první středisko ekologické výchovy, Chaloupky. Chaloupky byly a stále ještě jsou místem, které funguje trochu jako ekologický sbor. V otevřenosti, přátelskosti, vzájemné podpoře a ve vědomí, že lidem tam opravdu o něco zásadního jde. Společně poznávají přírodu a radují se z ní (jako ve sboru křesťanském z Pána Boha) a to je také spojuje. Chaloupkami za dobu svého působení prošly zástupy lidí, kteří nyní budují bylinkové zahrádky, žijí šetrně, zodpovědně (a vlastně přirozeně) a ve vděčnosti vůči přírodě a často i Stvořiteli. Učí děti, zakládají jiná ekologická střediska. Kdo v této oblasti nebyl jejím žákem?

Jeden z blízkých, Aleš Máchal, při rozloučení s Květou řekl: *„Přes všechnu zármutek, který se nás neustále zmocňuje, by ani dnešní vzpomínka na Květoslávku Burešovou neměla být smutná. Vidím ji rozesmátou stát na kamenné kostce po příjezdu do*

vytouženého Londýna v srpnu 1994. Nebo dávno před Listopadem 1989 jak se zápallem režíruje ochránářské divadlo na schodech kněžické školy, připravuje svůj ochránářský oddíl na soutěž O zlatý list, raduje se z velkého úspěchu na tehdejší dobu velkoryse pojaté výstavy léčivých rostlin. O mnoho let později: Díky jejímu neodolatelnému hecování běháme bosky po sněhu před Rýchorskou boudou a radujeme se jako malé děti. Slyším mohutný aplaus uzavírající každou její přednášku o renesanci školních zahrad – naposledy ještě před pár týdny. Stratifikovat kaštiny, měřit erozní rýhy, ale i rozeznávat rostlinné čeledě nebo probírat druhy obilí nemusí být s paní učitelkou Burešovou žádná nuda, stejně jako zjišťovat, že šetřit potravinami není staromódní a nekouřit je normální. Ona to prostě umí jako nikdo. Pamatujete?: „Hádejte, děti, za kolik let bude kmínek lípy tlustý jako můj prst!“ S nakažlivým nadšením provází bylinkovou sekci chaloupecké zahrady, léčivek jsou zde desítky, možná stovka. Jak strašná škoda, že zrovna na tu její nemoc žádná bylina neplatila... Ted' už by Květoslava zase chystala Slavnost jeřabin, připravovala setkání učitelů – seniorů, a všechny nás znovu a znovu udivovala svou nápaditostí a pracovitostí. Květoslávka prožila krásný život, takový, jakému naše maminka říkala „být plným klasem“. Ekologická výchova se stala jejím životním tématem, krásným a naplněným posláním. I v obdobích, kdy se nadlidsky mořila s manuálem pro pedagogy Učíme se v zahradě, svou práci nevzdávala a svému úsilí věřila.“

Je velikou škodou, že u průniku víry a ekologie, tedy poznávání stvoření a Stvořitele, nebude moci Květa už být. Ani v Komisi pro otázky životního prostředí při Synodní radě ČCE. Svou přítomností a nadšením stačila ještě alespoň „posvětit“ vznikající

středisko Slunečnice v Horní Krupě. Zanechala tu pro nás nepřebornou pokladnici nápadů a zápalu. A za to jí smíme děkovat a ve vděčnosti se v modlitbách přimlouvat za její rodinu, která nyní postrádá tolik blízkého člověka. Kéž Pán Bůh prázdná místa zaplňuje svou blízkostí a vděčnými vzpomínkami.

III. Praktická část

1. CÍL A POUŽITÁ METODA

Školní zahrady se bohužel v dnešní době často ruší nebo se „oklešťují“, ubírají pro jiné účely, např. parkoviště, nové komunikace... A tak o tom diskutujeme... Rodiče, pedagogové, děti, veřejnost a snad i naši politici a zastupitelé...

Já jsem se rozhodla tímto problémem zabývat více. Svým výzkumem jsem chtěla zjistit názory veřejnosti na tuto problematiku. Takhle jsme to chtěli? Chceme se zříci přirozeného prostředí kolem nás, toho, co nám dělá dobře, co máme rádi, co nás nabíjí pro naše další cesty dnešní doby?

Pro průzkum jsem využila dotazník, který vyplňovali rodiče, pedagogové i děti. Zaměřila jsem se také na pohledy ostatních lidí, obyvatel, kteří v okolí zahrad žijí. Zajímal mě také rozdíl úhlu pohledu mateřských a základních škol.

1.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ, DOMNĚNEK

Domnívám se, že dnes se před přáními, představami, pocity, upřednostňuje množství finančních prostředků, komerční a politické záměry. Nadále děti jsou na okraji všeobecného zájmu české společnosti.

Předpokládám ale, že děti jak v mateřské, tak základní škole mají potřebu školních zahrad.

Myslím si, že rušení a omezování školních zahrad není vhodné ani pro děti, ani pro nás dospělé, kteří zde žijeme. Školní zahrady, „zelené učebny“, ve kterých mohou děti pobývat po celý rok je investice do budoucna, jako důležitý prostředek výchovy a vzdělávání. Samozřejmě, pokud dané prostředky nebo žádné prostředky nejsou, provoz, údržba, rekonstrukce zahrady není možná. Je to ale velká škoda...

1.2 POPIS POUŽITÉ METODY

Metodou mého výzkumu se stal dotazník, který jsem vypracovala do dvanácti otázek. Dotazník je anonymní.

Záměrně jsem rozdělila dotazník na A. a B., pro dvě skupiny respondentů. Pro rodiče a pedagogy dětí.

Dotazník je nestrukturovaný, tazatelé tedy měly možnost odpovídat vlastními slovy, dle svého rozhodnutí a uvážení.

Vyplněné dotazníky jsem uspořádala do grafů. Rozlišila jsem odpovědi obou skupin a u vybraných otázek celkový graf obou skupin společně.

1.3 ILUSTRACE

Dotazník předkládaný tazatelům měl tuto podobu:

A/ pro rodiče, děti a obyvatele okolních domů

Dobrý den, jmenuji se Marie Toncarová a studuji dálkově 3. ročník Jihočeské univerzity, obor Učitelství pro MŠ. Touto cestou bych Vás ráda požádala o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je zaměřen na děti a jejich pobyt ve školních zahradách. Dotazník je součástí mé bakalářské práce a veškeré údaje budou použity pouze pro tuto práci. Dotazník je anonymní. Předem děkuji.

1. Kolik máte dětí?

odpověď.....
.....

2. Věk vašich dětí?

odpověď.....
.....

3. Navštěvují MŠ nebo ZŠ?

odpověď.....
.....

4. Mají tyto budovy školní zahradu?

odpověď.....
.....

5. Zajímá Vás stav, skladba, prostor školní zahrady? Pokud ano a nejste spokojeni, co nového byste přivítali v této zahradě (průlezky, pískoviště, houpačky, klidové, odpočinkové zóny, dřevěné altány, záhony na zeleninu, květiny, zahradní jezírko, ...)?

odpověď.....
.....

6. Myslíte si, že je možné, v dnešní době udržet provoz těchto zahrad? Pokud ano, za jakých podmínek ?

odpověď.....
.....

7. Je pro Vás důležitá bezpečnost dětí na zahradě?

odpověď.....
.....

8. Pokud bydlíte v blízkosti školní zahrady, ovlivňuje Vás to nějak? Pokud ano, tak jak?

odpověď.....
.....

9. Zeptejte se prosím, Vašeho dítěte, co by nejraději mělo na školní zahradě?

odpověď.....
.....

10. Pokud by byla potřeba „svépomocí“ pomoci na školní zahradě, jste ochotni v sobotu, v době volna přijít?

odpověď.....
.....

11. Pokud by MŠ nebo ZŠ pořádali společné akce s rodiči a dětmi, byli byste ochotni přijít?

Odpověď.....
.....
.....

12. Souhlasili byste, vzhledem k počasí, s průběhem vyučovací nabídky v prostorách školní zahrady? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč?

Odpověď.....
.....
.....

B/ pro pedagogy

Dobrý den, jmenuji se Marie Toncarová a studuji dálkově 3. ročník Jihočeské univerzity, obor Učitelství pro MŠ. Touto cestou bych Vás ráda požádala o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je zaměřen na děti a jejich pobyt ve školních zahradách. Dotazník je součástí mé bakalářské práce a veškeré údaje budou použity pouze pro tuto práci. Dotazník je anonymní. Předem děkuji.

1. Kolik let máte praxi ve školství?

odpověď.....
.....

2. Pracujete na MŠ nebo ZŠ?

odpověď.....
.....

3. Myslíte si, že i díky školním zahradám, můžeme plnit cíle RVP pro PV nebo ZV?

Odpověď.....
.....

4. Má Vaše zařízení školní zahradu? Pokud ano, jste spokojena s jejím stavem?

odpověď.....
.....

5. Co byste změnil(a) na Vaší školní zahradě ? Jaké prvky, komponenty, prostorové řešení byste navrhl(a), uvítal(a)?

odpověď.....
.....

6. Myslíte si, že je možné, v dnešní době udržet provoz těchto zahrad? Pokud ano, za jakých podmínek ?

Odpověď.....
.....

7. Je při hrách a pobytu dětí na školní zahradě důležitá bezpečnost? Je to možné na Vaší školní zahradě?

Odpověď.....
.....

8. Jste často s dětmi na školní zahradě?

Odpověď.....
.....

9. Jaké aktivity a činnosti zde provozujete?

Odpověď.....
.....

10. Byl(a) byste ochoten, ochotna ve svém volném čase přijít rekonstruovat školní zahradu?

odpověď.....
.....

11. Byl(a) byste ochoten, ochotna ve svém volném čase se účastnit akcí s rodiči a dětmi na školní zahradě?

Odpověď.....
.....

12. Přivítal(a) byste, aby školní vzdělávací nabídka, dle počasí, probíhala na školní zahradě?

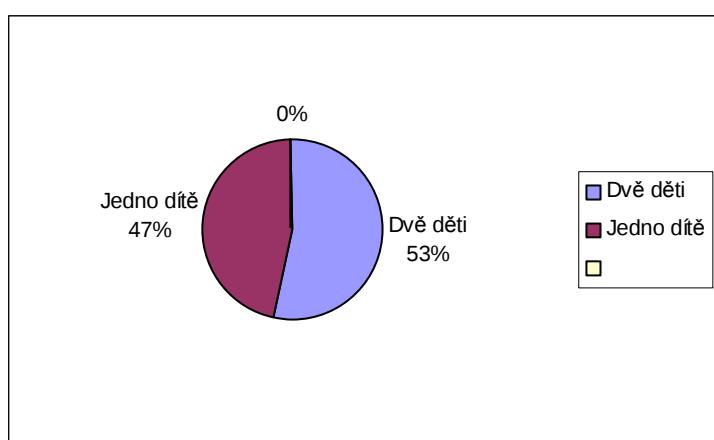
Odpověď.....
.....

2. VÝZKUMNÁ ČÁST, VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Otázka č. 1

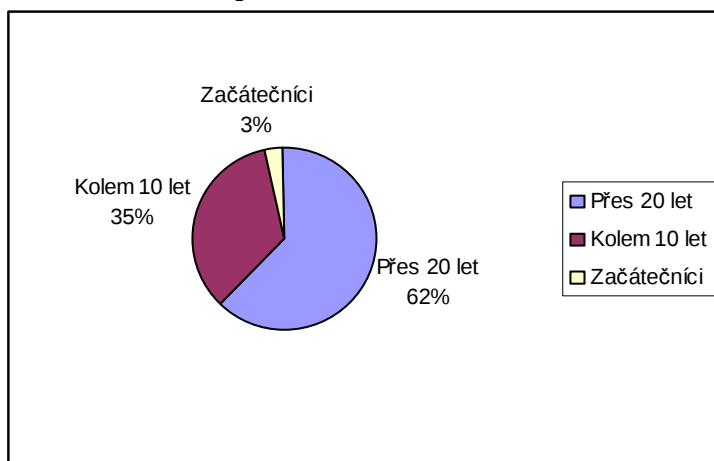
A/ Kolik máte dětí?

**Procentuální vyjádření
dotazovaných rodičů a pedagogů**

Celkem 53 % dotazovaných rodičů má dvě děti.
Celkem 47 % dotazovaných rodičů má jedno dítě.

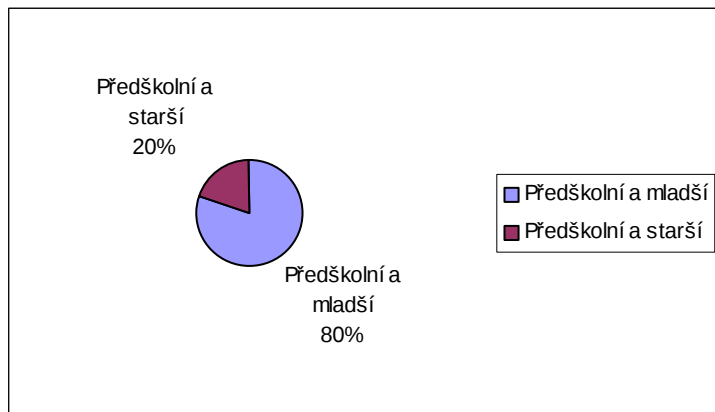
B/ Kolik let máte praxi ve školství?

Celkem 62 % dotazovaných má přes 20 let a více praxe.
Celkem 35 % dotazovaných má kolem 10 let praxe.
Celkem 3 % dotazovaných jsou začátečníci.

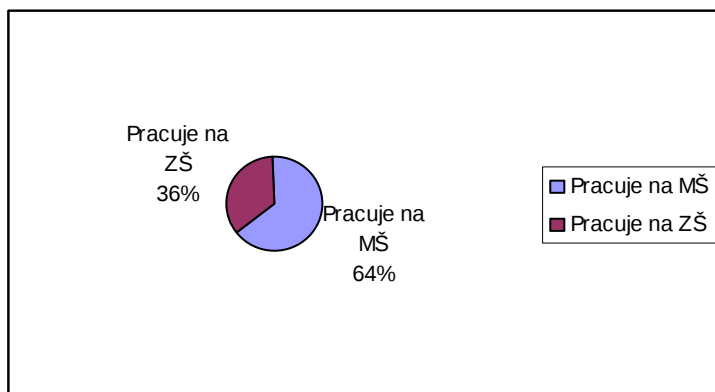
Otázka č. 2

A/ Věk vašich dětí?

Celkem 80 % dotazovaných má děti v předškolním a v mladším školním věku.
Celkem 20 % dotazovaných má děti v předškolním a starším školním věku.

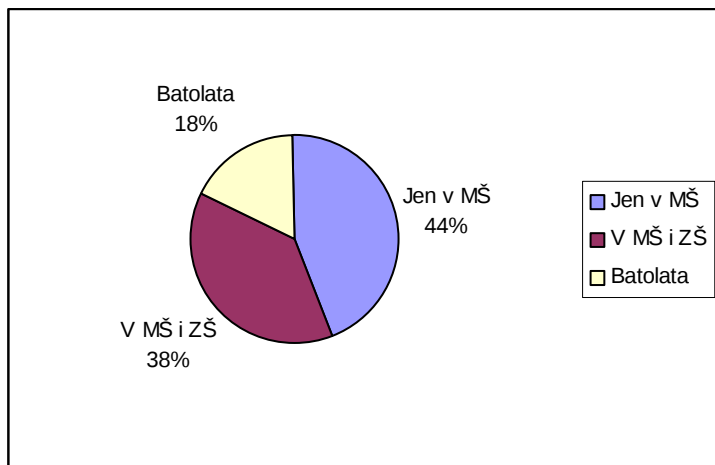
B/ Pracujete na MŠ nebo ZŠ?

Celkem 64 % dotazovaných pracuje na MŠ.
Celkem 36 % dotazovaných pracuje na ZŠ.

Otázka č.3

A/ Navštěvují MŠ nebo ZŠ?

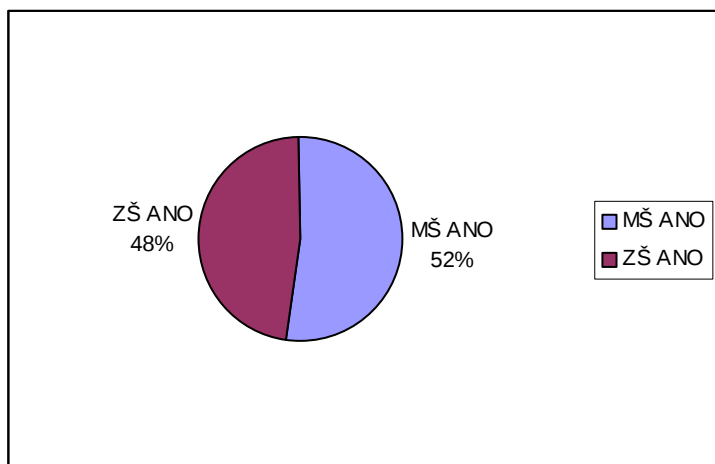

Celkem 44 % dotazovaných má děti jen v MŠ.

Celkem 38 % dotazovaných má děti v MŠ i na ZŠ.

Celkem 18 % dotazovaných má děti v batolecím věku.

B/ Myslíte si, že i díky školním zahradám můžeme plnit cíle RVP PV a ZV?

Celkem 52 % dotazovaných z MŠ odpovědělo ano, pokud bude vyhovující školní zahrada.

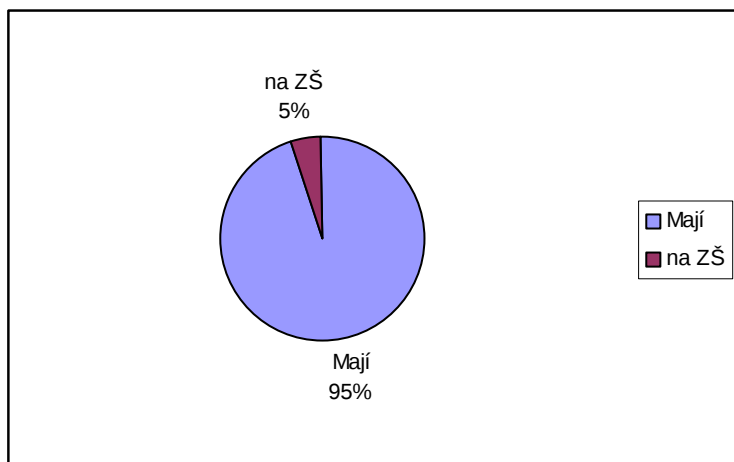
Celkem 48 % dotazovaných ze ZŠ odpovědělo ano, zcela určitě.

U dotazovaných pedagogů byla ve všech případech kladná odpověď ano, tedy 100 % ano.

Otázka č.4

A/ Mají tyto budovy školní zahradu?

B/ Má vaše zařízení školní zahradu?

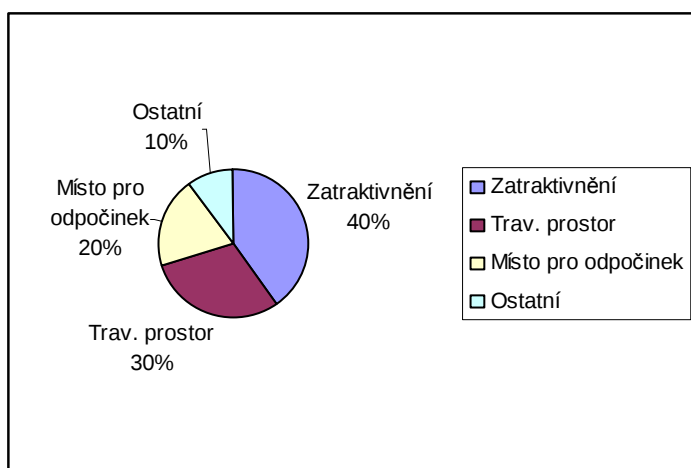
Celkem 95 % dotazovaných mají školní zahradu.

Celkem 5 % dotazovaných mají (na ZŠ) sportoviště nebo jsou bez zahrady (opět ZŠ).

Otázka č.5

A/ Zajímá Vás stav, skladba, prostor školní zahrady? Pokud ano, co nového byste přivítali v této zahradě?

B/ Co byste změnil(a) na Vaší školní zahradě? Jaké prvky komponenty, prostorové řešení byste navrhl(a), uvítal(a)?

Celkem 40 % dotazovaných by přivítalo zatraktivnění prostorů pro volnou zábavu dětí (průlezky, houpačky, skluzavky, kolotoče, přiměřené a bezpečné věku dětí)

Celkem 30 % dotazovaných pedagogů by si přálo vybudovat nebo zachovat volný, travnatý prostor na školních zahradách.

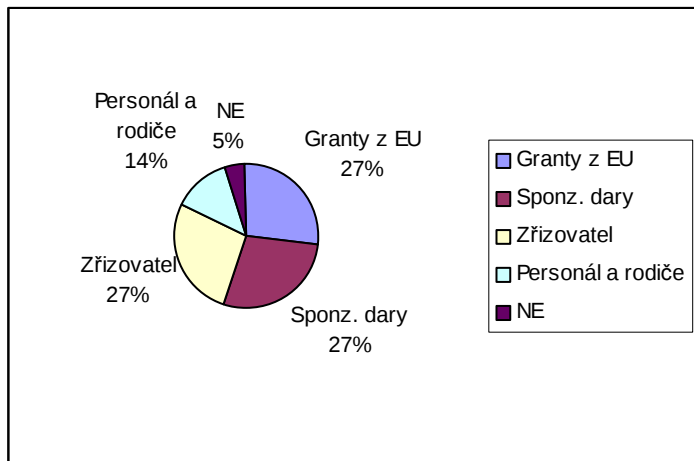
Celkem 20 % dotazovaných by přivítalo místo pro odpočinek, zklidnění dětí, výuku venku (lavičky, domečky, přístřešky, altány, ekokoutky).

Celkem 10% dotazovaných by rádo určitě vidělo na školních zahradách např. pískoviště, tabule na kreslení křídami, sprchy pro osvěžení, záhony se zeleninou a květinami.

Každý z dotazovaných by 100% „něco“ vylepšoval.

Otázka č.6

Myslíte si, že je možné, v dnešní době udržet provoz těchto zahrad? Pokud ano, za jakých podmínek?

Celkem 27 % dotazovaných odpovědělo ano, díky grantům EU.

Celkem 27 % dotazovaných odpovědělo ano, za podpory sponzorských darů.

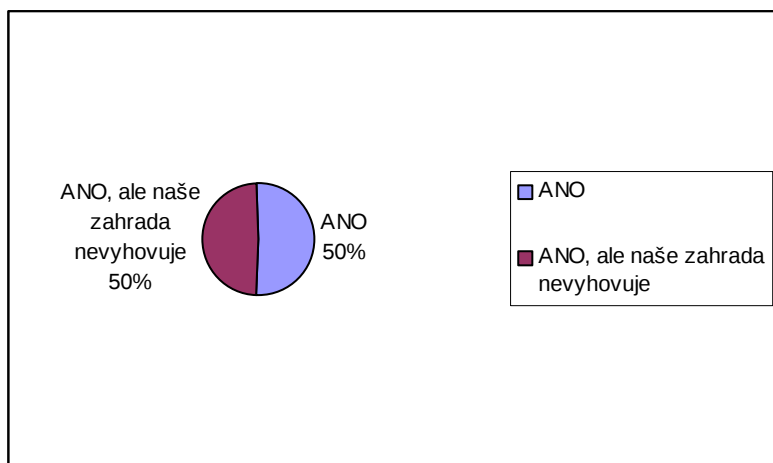
Celkem 27 % dotazovaných odpovědělo ano, je to v kompetenci zřizovatele.

Celkem 14 % dotazovaných odpovědělo ano, ochota a zájem personálu a rodičů.

Celkem 5 % dotazovaných odpovědělo ne.

Otázka č.7

Je pro Vás důležitá bezpečnost dětí na zahradě? Je to možné na Vaší školní zahradě?

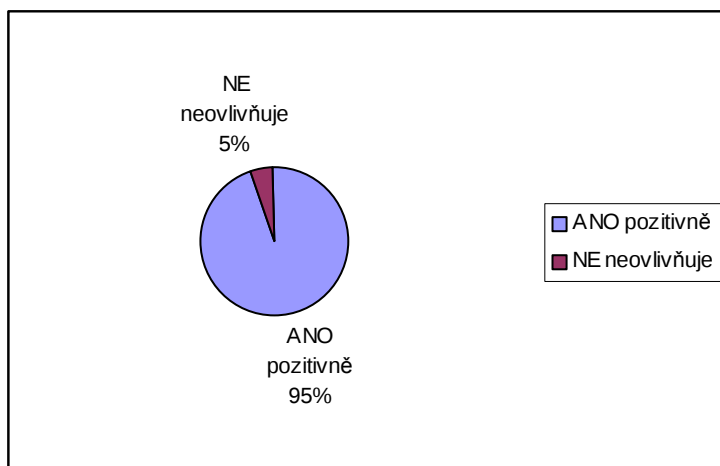

Celkem 50 % dotazovaných odpovědělo ano, bezpečnost dětí je velice důležitá.

Celkem 50 % dotazovaných odpovědělo také ano, ale naše školní zahrada nevyhovuje.

Otázka č.8

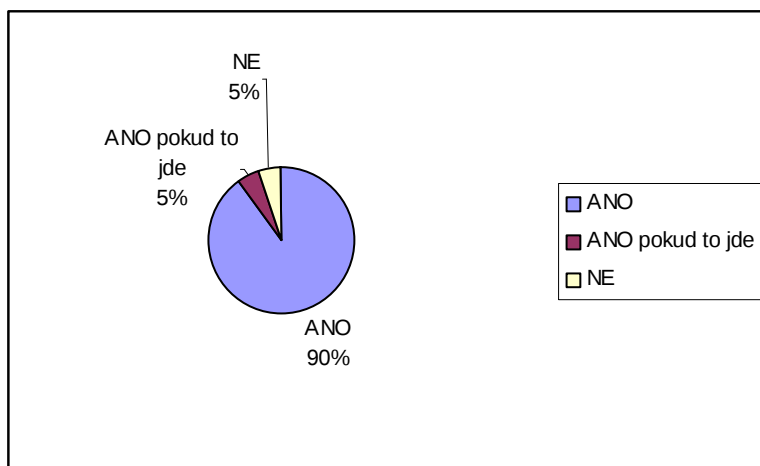
A/ Pokud bydlíte v blízkosti školní zahrady, ovlivňuje Vás to nějak? Pokud ano, tak jak?

Celkem 95 % dotazovaných odpovědělo ano, pozitivně. Je příjemné dívat se na děti a slyšet jejich smích a hláhol.

Celkem 5 % dotazovaných odpovědělo ne, neovlivňuje mě to, nevadí mi to, je mi to jedno.

B/ Jste často s dětmi na školní zahradě?

Celkem 90 % dotazovaných odpovědělo ano, téměř denně.

Celkem 5 % dotazovaných odpovědělo ano, pokud to jde organizačně, ZŠ.

Celkem 5 % dotazovaných odpovědělo ne, nemáme školní zahradu.

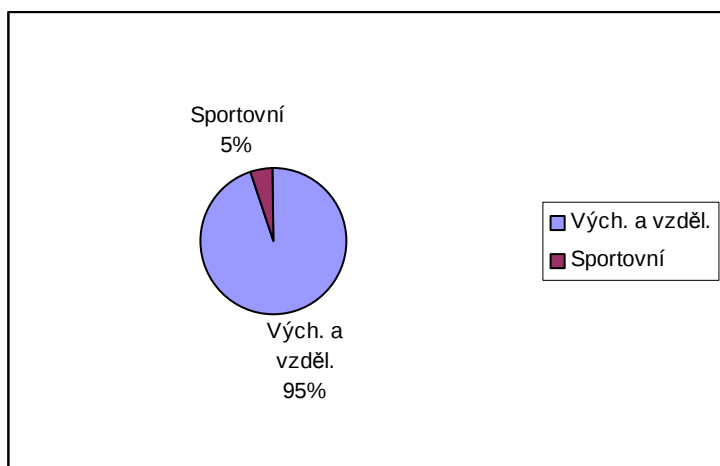
Otázka č. 9

A/ Zeptejte se prosím, vašeho dítěte, co by nejraději mělo na školní zahradě?

Celkem 100 % dotazovaných odpovědělo, že „věci“ pro zábavu – podobné hrací komponenty, které uvedly dospělí tazatelé v otázce č.5.

B/ Jaké aktivity a činnosti zde provozujete?

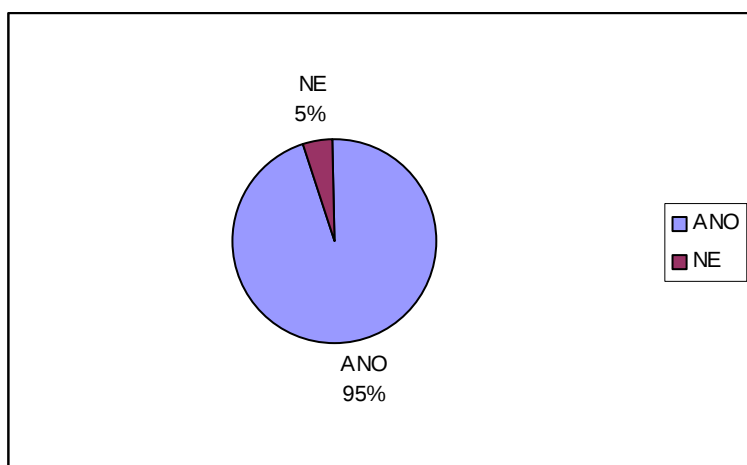

Celkem 95 % dotazovaných provozují dle podmínek výchovné a vzdělávací aktivity na školních zahradách.

Celkem 5 % dotazovaných provozuje sportovní aktivity na hřišti a v tělocvičně.

Otázka č.10

Byl(a) byste ochoten, ochotna ve svém volném čase přijít rekonstruovat školní zahradu?

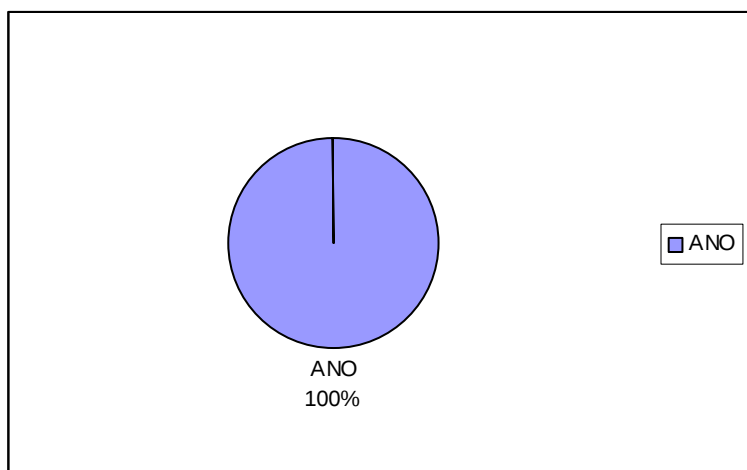

Celkem 95 % dotazovaných odpovědělo ano.

Celkem 5 % dotazovaných odpovědělo spíše ne, záleželo by na okolnostech.

Otázka č.11

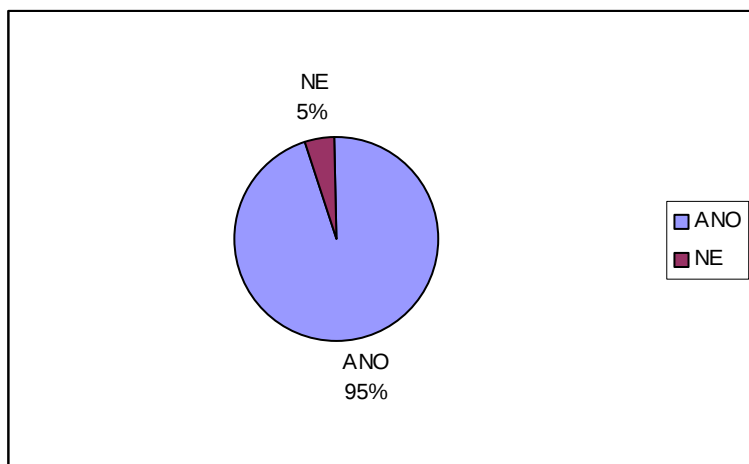
Byl(a) byste ochoten, ochotna ve svém volném čase se účastnit akcí s rodiči a dětmi.

Celkem 100% dotazovaných odpovědělo ano.

Otázka č.12

Přivítal(a) byste, aby školní vzdělávací nabídka, dle počasí, probíhala na školní zahradě?

Celkem 95% dotazovaných odpovědělo ano.

Celkem 5% dotazovaných odpovědělo spíše ne, technicky to není možné.

2.1 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Hypotézy, které jsem si stanovila před zadáním dotazníku, mohu nyní prověřit.

Svou hypotézu, že je v dnešní době dítě v české společnosti na pokraji zájmu, jsem odhadla chybně. Byla jsem překvapena, že i dnes jsou rodiče a pedagogové, kteří rádi přijdou do mateřské nebo základní školy vypomoci při zahradních úpravách a pracech. Že mají chuť a čas přijít na společné akce daných škol.

Stále přetrvávám u názoru, že každá škola má potřebu školních zahrad. Jak při přímé vzdělávací nabídce, tak při volné hře a odpočinku dětí i dospělých. Potvrdily mi to také odpovědi dotazovaných pedagogů.

Stejně tak zůstávám u mínění, že rušení zahrad není vhodné. Za pravdu mi dali dotazovaní rodiče, tak i pedagogové. Napsali mi i názory, jak potřebné finance opatřit a dle své fantazie a představ, popsali i komponenty, které by byly pro děti na zahradě vhodné.

Myslím si, že mohu být s dotazníkem spokojena. Otázky, které jsem si kladla, mi byly z většiny zodpovězeny. Tímto bych ještě jednou ráda poděkovala všem respondentům dotazníku.

IV. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem „Školní zahrady (prostor, skladba a komponenty školních zahrad s přihlédnutím na obyvatele, kteří žijí v jejich blízkosti). Tento námět jsem si zvolila záměrně, protože existence školních zahrad se stává stále aktuálnější. Z několika odborných publikací jsem se dozvěděla o podstatě školních zahrad. O jejich vzniku, vývoji, historii. Částečně jsem toto téma nastínila i v první části své bakalářské práce.

V dnešní době, kdy společnost je stále více zaměřena konzumně, kdy děti jsou stále více zahrnovány hračkami, počítači, playstationy a jinou moderní technikou, je krásná zahrada úplným balzámem na duši. Součástí našeho životního stylu je stres, spěch a rychlost. Pomalu vše přenášíme i na naše děti, které mají stále stejné dětské psychické a fyzické potřeby. Stále potřebují mít svůj řád, svůj pocit bezpečí a jistoty, své místo...

Podle mého názoru se chvílky zasnění v přírodě a uvolnění vytrácejí i u našich dětí, které stále více a více času tráví před televizí a před počítačem. Ostatně, zeptáte-li se již v mateřské škole dětí, kolik času v týdnu tráví venku na čerstvém vzduchu, tak převážná většina se například v zimě, kdy se krátí den, nedostane po době strávené ve škole už vůbec ven.

Nabídka různých hracích komponent pro zahradu, jako jsou průlezky, skluzavky, kolotoče, dřevěné altány a domečky je velice pestrá. Záleží pak na konkrétní zahradě a její funkci, kterou by měla splňovat. Jestli jde o zahradu určenou k volné hře dětí, k odpočinku a relaxaci, k vzdělávací nabídce nebo jen k pěstitelským pracem a kompostování. Samozřejmě, že je také přihlíženo k věku a zvláštnostem dané skupiny dětí. Tuto problematiku jsem se snažila rozvést pomocí dotazníkové metody, týkající se tohoto tématu. Přestože byl dotazník anonymní a rodiče i pedagogové mohli stručně odpovídat, překvapilo mne a velmi potěšilo, že měli všichni snahu danou problematiku rozebírat ještě více do hloubky.

Mnoho z nich si přálo mluvit se mnou o dané věci přímo osobně, kdy jsme se i názorově shodli. Nejvíce se diskutovalo nad otázkou „Změnili byste nebo vybudovali jiné prostorové prvky vaší zahrady?“ Častá odpověď byla ano, i u těch tazatelů, kteří odpovídali, že jsou celkem spokojeni nebo lehce nespokojeni. Každý chtěl aspoň částečně změnu na školní zahradě. A s tím souhlasím, to je ta správná věc, které nás posouvá dál a vede ke změně.

Myslím si, že správně zkomponovaná školní zahrada, která je „šitá na míru“ konkrétnímu školskému zařízení, může zcela naplňovat cíle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní a základní vzdělávání. A krásně spojovat jakékoliv aktivity uvnitř školy, ale také ve styku s veřejností. Tak rádi bychom zapojili do více činností rodiče a ostatní, kterých se spokojený úsměv na dětských tvářích týká nejvíc. Tak i dalších, jako je například zřizovatel školy, sponzoři, ...

Samozřejmě, že se vše odehrává v rovině dobrovolnosti a dobré vůle. Aby každý měl pocit, že nějakým způsobem pomohl dobré věci. Jakmile dojde k nějakému nátlaku či nucení, docílíme spíše toho, že nezájem se bude ještě více prohlubovat.

Z dotazníku vyplývá, že je kladen veliký důraz na bezpečnost zahrad. Zahrady musí být často kontrolovány tak, aby splňovaly přísné bezpečnostní normy. Aby nedocházelo k úrazům na hřištích, ve kterých zaujímáme přední místo v Evropě, musíme se pečlivě této problematice věnovat. S tímto názorem souhlasím.

Závěrem bych chtěla říci, že bychom v žádném případě neměli rušit školní zahrady a hřiště. Jsou nejen součástí naší školní historie, ale i lahodící našemu oku a sluchu. Nejen svým terénem, vodními plochami, kameny, různými hracími prvky, ale hlavně slyšet přiměřený dětský smích a hláhol. To je ta budoucnost, o kterou je třeba se zasadit. A to důrazně!

V. Seznam použité a citované literatury

1. Bruceová, T.: Předškolní výchova, Portál, Praha 1996
2. Bureš, J.: Ekologická výchova v mateřské škole, Ekocentrum Paleta, Pardubice 2006
3. Langmeier, J., Krejčířová, D.: Vývojová psychologie, Grada, Praha 1998
4. Máchal, A.: Průvodce praktickou ekologickou výchovou, Ekocentrum Rezekvítek, Brno 2000
5. Mertin, V., Gillnerová, I.: Psychologie pro učitelky mateřské školy, Portál, Praha 2000
6. Smolíková, K. a kol.: Rámcový vzdělávací program, Tauris, Praha 2006, ISBN 80-239-8227-3
7. Smrž, T.: Hrajeme si s dětmi v zahradě, Ekocentrum Cassiopeia, České Budějovice, 2006

www.chaloupky.cz

www.zelenaucebna.cz

VI. Přílohy

Dětské hřiště v Pelhřimově

Zahrada MŠ v Pelhřimově